

Эхэ найхан нютагаа эб хамта мандуулаар!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной
декабриин 21-һээ
гарана

Бүгэдэ
арадай
газетэ

1995
ДЕКАБРИИН
14
Үбэлэй эхин улаанан
тахай
барыл 22
ЧЕТВЕРГ
таргай 5
№236 (19329)
Газетын сэл
хэлсээтэ.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ПРЕЗИДЕНТЫН БОЛОН ПРАВИТЕЛЬСТВЫН РЕСПУБЛИКЫНГАА БҮХЫ НУНГАГШАДТА ХАНДАЛГА

м хүндэтэ нютагаархид, Буряад
икын эрхэтэд!
ЖАПО Федерациин Гүрэнэй Дүүмэдэ, Буряад
икын өөһэдэгөө хүтэлбэрилгын
удта нунгалта 1995 оной декабриин 17-до
дэхэнь.

нунгалтын дүнгүүд Россин Федерациин
галгын нүлөө эхэтэй, хүсэн түгэс засагыг,
убликын аймагууд, районууд болон
дай нютагай засагай зургаануудыг
дэхэ арга олгохо байна. Эсэсэй эсэтэ
н ошонанай эрхэтэдэй саашанхи ажабайдалда
гэшүү нүлөөлхэ бшуу.

дэдэ Гүрэнэй Дүүмэдэ, аймагуудай,
дай болон городуудай муниципальна
нүүдэй Сөвөдүүдтэ депутатуудай
удай түлөө, нютагай өөһэдэгөө
рилгын захиргаанай гулваанарай
удай түлөө тэмсэдэ эдэб политическэ

хүсэнүүд, хүдэлөөнүүд, элдэб ханалтай, үзэл
бодолтой хүнүүд хабаадажа байна. Тэдэнэр
бултадаа нунгалтын урда тээхи программануудаа
нунгагшадай анхаралда табяад, Таанадай, хүндэтэ
нунгагшад, дууе өөртөө абахые оролдоно.

Манай нэгэ мандадтай нунгуулин 9-дэхи
округһоо Гүрэнэй Дүүмэдэ 9 кандидат
дэбжүүлэгдээд байһыень мэдэнэт. Нютагай
өөһэдэгөө хүтэлбэрилгын зургаануудта депутатай
нууриин түлөө дунда зэргээр - 3, аймагууд, районууд
болон городской захиргаанай гулваанарай
тушаалуудта - 4, зарим аймагуудта 6-10 кандидат
дэбжүүлэгдээд, эдэбхитэйгээр тэмсэнэ.

Буряад ороной эрхэтэдэй нунгалтын кампанида
эдэбхитэйгээр, залан сэхээр хандажа байһыень
эдэ бүгэдэ элрхэйлэн гэршэлнэ. Энэнь маанадые
баярлуулна.

Оронойнгоо болон түрэл нютагайнгаа хуби
заяанай түлөө зүрхэ сэдхэлхээ ханаагаа зободог,

ушар ёһо ойлгохо, зондоо хүндэтэй, нэрэтэй
солотой хүнүүдые зүбөөр шэлэжэ, Россин
Федерациин Гүрэнэй Дүүмэдэ, республикынгаа
нютагай өөһэдэгөө хүтэлбэрилгын зургаануудта
нунгаха аабзат гэжэ Буряад Республикын
Президент болон Правительство үнэн зүрхэнһөө
найлана.

нунгалтын үдэр бултадаа эдэбхитэйгээр
нунгуулин участогуудта ерэжэ,
кандидатуудайнгаа түлөө дуугаа үгөөд,
Конституцайг хараалагдаһан уялгаяа гүйсэдхэн
бэдүүлхэ уряатайгаар республикынгаа бүхы
нунгагшадта ханданаб. Ушарынь юуб гэхэдэ,
гансал арад түмэн орон дотороо, нютаг нютагуудта
гүрэнэй засаг захиргаанда үндэһэ нуури табиха
ёһотой бшуу.

Буряад Республикын
Президент А.В.ПОТАПОВ.

ВИТЕЛЬСТВЫН ХҮДЭЛМЭРИИН ДОЛООН ХОНОГ

Республика доторхи федеральна мүнгэн хангай аймагуудай,
ай, городуудай отделениүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй семинар-
декабриин 13-һаа 15 болотор эмхидхэгдэнэ.

Республикын Президент Л. В. Потапов декабриин 17-до
нунгалтын, мүн малай үбэлжэлгын ябасын ба тэрээндэ мүнгэ
ын асуудалнуудаар республикын аймагуудай, районуудай,
ай өөһэдэгөө хүтэлбэрилгын гулваанартай селенин зүблөө
Правительствын толгойлогшын эмхидхэлэн зүблөөн дээрэ
риин түмэр замай захиргаанай эмхидхэлэй шэнэ шөлгөдэ
түлшэ-түрхилгын материалнуудаар, мазуудаар хангалтын
уудые хаража үзэхэ. Мүн лэ энэ долоон хоногто Байгалай эрье
нютагуудай уһанда абталганаа ямар ехэ хохидолой
лдажа байһыень зайсуулха хүдэлмэрийн, Захаамнай болон
аймагуудта тохёолдожо байһан гэмтэ ябадталтай ямар тэмсэлэй
айһыень хаража үзэхэ юм.

Республикын Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо М. А. Спасовай
ан хүтэлбэрилдэг министрствэнүүдтэ, албан зургаануудта
агропромышленна үйлэдбэрийн тогтууртай болгохо,
ын аймагуудта малай үбэлжэлгын ябасын шалгахы хүдэлмэри
йна. Энэ долоон хоногто Түхэнэй болон Ивалгын аймагуудта
рэнэй кадастрай асуудалнуудаар нүүдэл зүблөөнүүд болохо.
ой ажахын министрство "БИСТРО" гэжэ проектые бээдүүлхэ
декабриин 13-һаа 15 болотор үнгэргэнэ.

Республикын Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо М. А. Спасовай
Урьһаламжа зээли үзэхэ тухай хуулин проектые бэлдэхэ
шнэ бүлэгэй зүблөөн декабриин 13-да Буряад Республикын
Республикын хүтэлбэрилэгшын орлогшо А. Н. Жильцово
доро болобо. Бюджетэй олзо оршын үндэһэ нууриин нэмэхэ
нэ заседани мүн лэ тэрэнэй хүтэлбэри доро энэ долоон хоногто
дэхээр хараалагдана. Нютагай элшэ хүсэнэй комиссин суглаан
15-да зарлагдаха.

Республикын арадай поэт Дамба Жалсарасвай түрэхөөр 70
ойдо зориулагдаһан зохёохы ажалай үдэшэ декабриин 13-да
Загарай нютагуудта үнгэрөө. Россин Федерациин арадай
композитор Жигжит Батуевай түрэхөөр 85 наһанай ойдо
наһан зохёохы ажалай үдэшэ декабриин 15-да болохо.

Социальна талаһаань хамгаалгын министрство энэ
хоногто Хяагтын болон Хорин аймагуудай интэрнат
уудай хүдэлмэрийн шалгахы. Энэ долоон хоногто Эрдэм
тай министрство республикын эрдэм нуралсалай эмхи
дта лицензи биш болгохо тухай дүрим баталха юм. Элүүрые
ын министрствын хүдэлмэрилэгшэд Хорин аймагта
онно комиссин нүүдэл заседани үнгэргэхэ.

Республикын Түрүүлэгшын орлогшо Л. П. Табалаевай
ан толгойлдог министрствэнүүд болон албан зургаануудта
ын социально-экономическа орёо шухала асуудалнуудыг
хүдэлмэри ябуулха.

Республикын Түрүүлэгшын орлогшо Н. А. Астапенкын
ан хүтэлбэрилдэг албан зургаануудта "Транс-Азпик
ууд хоорондын жасын биржэ байгуулха тухай" республикын
Республикын тогтоолой проект бэлдэгдэхэ.

Буряад Республикын Президентын болон
Правительствын хэблэлэй албан.

ДАРДАМ БАЙХАНЬ БОЛТОГОЙ! Үдын шэнэ хүүргэ нээлгын баяр ёһололһоо

Түүхэтэ үйлэ ушарнууд заатагүйл хаа, юрэ
бусын эрхэ байдалда болодог бэшэ. Улаан-Үдэ
хотымнай урда, хойто бээнүүдые холбоһон Үдын
шэнэ хүүргэ декабриин 9-нэй юрын лэ үдэр, зоной
олоор субаа, суглаагүй байдалда ашаглалгада
тушаагдаба. Барилгашадай хэлээр бүри тодоохон
хэлэбэл, хүүргын түрүүшын ээлжээнийнь
хэрэглэмжэдэ дэ хуулагдаба бшуу.

Энэмнай юун гэхэн удхатайб гэбэл,
автотранспортын нэгэ тээшээ хүдэлөөндэ "ногоон
үйлсэ" нээгдэбэ гэшээ. Хойто бээнээ урда бэе руу
гаранан машинууд одоошье дахбарлахын наана
түлхисэлдэхээ болихонь, - гэжэ энэ ушарта
зориулагдаһан баяр ёһололой эхиндэ городской
захиргаанай гулваа А.Г.Лубсанов онсо тэмдэглэбэ.

Хүүргэ баригшадай 34-дэхи отрядтай, олон тоото
подрядчигуудай 1991 онһоо хэһэн ажалайнь
хэмжээн тон ехэ, мүнөөдэрэй ушар хадаа эдэнэй
хүдэлмэрийн үрэ дүн, орой дэнзэнь болоно гэжэ
Александр Гомбоевич тэмдэглэбэ. Хүүргэ барилгын
асуудалнуудыг, түүхэй эдээр хангалгы, мүнгэ
зөөрээр номололгыг захиргаанай гулваа, эндэхи
харюусалгата мэргэжэлтэд анхаралһаа алдаагүй
байгаа гэжэ мэдэнэбди. А.Г.Лубсановай хүтэлбэри
доро барилгын ябаса, шата бүхэнийнь коллеги
дээрэ, үйлэдбэрийн суглаануудай үедэ харагдажа
үзэгдэдэг, зүбшэн хэлсэгдэдэг байгаа.
Барилгашадай болон городской засагай хоорондо
хэрэ ёһоной урагшатай харилсаан тогтонхой
гэжэ эхинһээ эли һэн.

Буряад Республикын Правительствын
Түрүүлэгшын орлогшо А.Н.Жильцов улаан-
сугларашадыг амаршалба. Хүүргэ баригшадай
34-дэхи отрядтай начальник Е.Я.Голод үгэ хэлэхэдэ,

барилга дам саашадаа хараалагдаһан янзаараа
ябуулагдажа, хоёр талын хүдэлөөн нээгдэхэ, ерэхэ
жэлхээ трамвайнууд эндэ табигдаһан замаар
гүйлгэдэжэ эхилхэ гэбэ. Тэрэ городской засаг
захиргаантай үгээ ойлголсон хүдэлхэн тухайнгаа
тэмдэглээ. Үдэр, хүниие илгаагүй ажалажа байһон
нүхэдгөө - хүүргэшэдтэ, мүн подрядна эмхинүүдэй
түлөөлэгшэдтэ баяр баясхалан хүргэжэ байһанаа
мэдүүлбэ.

Удаань Буддын, Христиан шажанай түлөөлөгшэд
шэнэ хүүргын бата бэхи, аюулгүй ариуны байхын
тула уншаага хэжэ, аршаанаар ариу дхаба,
арамнайлаба. Эдэнэрэй абьяастайгаар уншалга
хэжэ, аршаанаар сүршэхэдэнь, орооһон тарья
сасахадань, эндэ суглараад байһан зон Үдынгоо
хүүргэдэ эжэлүүдгүй "ута наһа" үрээжэ, баярлажа
байгаа гээд эли һэн.

... Улаахан лентэшье удангүй хайшалагдажа,
альга ташалган "адхаршана". Газаа хүйтэшье
наань, сугларһан зон бээлэйнүүдээ тайлажа, энэ
ушарые өөр ёһоор тэмдэглэсэбэ. Нүүдэлэри хойно
хойноһоонь ээлжэлээд байһан машинууд
"шурд" гэжэ нууриһаа хүдэлжэ, шэнэ хүүргэ
дээгүүр эгээл түрүүлэн зуралзан гараба.

Нунгалтын урдаһана болоһон энэ баяр ёһолол
Улаан-Үдын мүнөөнэй захиргаанай, тэрэнэй
толгойлогшо А.Г.Лубсановай, барилгашадай
коллективэй хүдэлмэрийн хайн талаһаань
харуулан баримта-гэршэ мэтээр ханадаһан
гайхалгүй. Он жэлнүүдэй хоdorон үнэрбэшье,
хотымнай шэнэ хүүргэ ходоодоо дардам байхань
болтогой!

Г.ДАШЕЕВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: хүүргэ нээлгын үе.
М.ШАНТАКОВОЙ фото.

Декабриин 17 - хунгалтын үдэр

РОССИН ПЕНСИОНЕРНҮҮДЭЙ ХОЛБООН

ОР ЧЕРНОМЫРДИНИИЕ БОЛОН "РОССИ - МАНАЙ ГЭР" ГЭНЭН ХҮДЭЛӨӨЕ ЮУНДЭ ДЭМЖЭНЭБ ?

Хөёр, хунгуулин кампанида хабаадаг хамтаралнууд, партинууд, хүдэлөөнүүд имагтал "Росси-манай гэр" өрнүүдэй эрилтэ, найдуулгануудта эйгөөр хандаа. Хүдэлөөнэй ударидагша...

шаналмааршые хаа, наһаяа түгэсхэжэ ябахан зон тула шэнэ засагаархидай шэнэ түсэбүүдээ бэелүүлтэрнь аялшахадаа болохобди. Тиимэһээ шэнэ хамуураар яахамнайб, али тээшээ...

Гурбадахяар, Виктор Степанович Черномырдин найдамтай байна. Тэсэмгэй түни, залан сэхэ, шууд даамай. Дүүргэгдэхгүй юумэ тэрэ манда найдуулаагүй. Харин хэлэһэниинь бэелжэ байнхай. Россин Пенсионернүүдэй холбооной гэшүүд Виктор Черномырдинэй ударидагга "Манай гэр" хүдэлөөе дэмжэхэ гэжэ шиидэбэ.

Черномырдинтэй үгээ ойлголсохоор. Хэлсээ баталхаар. Правительствын түрүү толгойлогшо байһан хадань урдань эрилтэшые табихадамнай хамаагүй.

РОССИН ПЕНСИОНЕРНҮҮДЭЙ ХОЛБООН.

ЗАСАГАЙ ПАРТИИЕ ШЭЛЭНЭБ

ЮРЫН ХУНГАГШЫН НАНАЛ

Буряад орондо ажаһуудаг олон хүнүүдтэл адьяар хунгалтын урда тээ: "Хэнэй түлөө дуугаа үгэхэб? Юрэнхыдөө дуугаа үгэхэнэй хэрэг бии юм гү? - гэжэ тон ехээр ханаата болоноб. Шэнэ үймөөн гү, али, Бурхан зайлуулаг, хубисхал болошоо хаа, өөрыгөө гэмнэжэ байхагүйн тула хоёрдох асуудалдань "Хэрэгтэй" гэжэ үгшөөһөн харюу заагаагүй үгэнэб. Зүгөөр хэнэй түлөө дуугаа үгэхээ шиидхэхэнэ юрын хунгалтада хүшэрхэн даа.

Гэбшые бидэндэ адьяар парти, хүдэлөөнүүдтэ хамааралсадаггүй жиир зон олонхын болоно гүбди. Хунгалтын дүн бидэнһээл дулдыдаха. Тиимэһээ энээн тушаа ханалаа хубаалдаха хүсэлтэйб. Тоогүй олон партинууд, хүдэлөөнүүдэй программануудые шудалхын тула, наада захань, нара хэрэгтэй. Тиигээдшые тэдэнэр булта эхирнүүдтэл эжэл дүтэ.

Хунгуулин нэгдэлнүүдые би дүрбэн бүлэг болгожо хубаагааб. Нэгдэхидэнэ коммунистуудые бодон тэдэниие дагагшадые оруулааб. Тэдэнэй түлөө дуугаа үгэхэ гэжэ гү? Тээд колбасагай хойноһоо оошорнуудта зогсоһоноо, КГБ-һээ түбэгшөөдгөө, мүн үшөөшые олон юумэнүүдые мартаагүйб. найншые юумэн байгаал хааб даа. Гэбшые гэдэргэ тээрхын аргагүй.

Хоёрдох бүлэгийн "патриодууд" болоно. Жириновцуудшые, Ручкойн "Державашые", "Конгресс русских общин" гэдэгшые, үшөөшые олон бүлэг, хүдэлөөнүүд патриодууд гэжэ өөһэдгөө мүнөө нэрлэдэг болонхой. Хэн нэгэнэйнэ эдээн сооһоо засаг абабал, оройнайнай орой хахадшы Чечня болошохол. Мүнөөдөө номгон байдаг Буряадта тэдэнэй түлөө дуугаа үгэхэнэ - даритай торхо дээрэ хандайлаад, тамхилһангай адли.

Бүхы "демокрадууд" (хэд бэ гэжэ булта ойлгохо ёһотой) гоё найхан дэлгүүр, шэнэ замууд тухай ханал бодолнуудые, арадай бодото засаг тухай найдуулгануудые үдэр бүри үбэр, түбэрээрээ дүүрэн, "эдеэ" болгон, бидэндэ хаяжа үгэдэг. Садаабди, сасаабди.

Нүүлшын бүлэг гээбэл, түб гэхэ гү, али дундада үзэлтэн болоно. Эдэмнай В.Черномырдинэй, Т.Рыбкинэй хамтаралнууд гээшэ. Тэдэниие "засагай парти" гэжэ мүнөө нэрлэнэ. Хэзээ хэндэ засагай парти найшаагдадаг бэлэй? Үшөө тэрэ зоболонто пенси, салын хүлэе хаатуулан ушарнууд абаһаар ханаанда ороодхино. Энэ талаар бүхы юумэ премьерһээ гү, али Гүрэнэй Дүүмын Түрүүлэгшһээ дулдыдана бэшэ ха юм. Юрэ, коммунистуудшые, демокрадуудшые, "патриодуудшые" мүнөөнэй мүнэн сангай, экономикын доройтолгодо гар хүржэ, хубитаяа оруулалсаһан байха.

Тиигээдэ дуугаа үгэхөөр хэншые үгы гү? Дээрэ нэрлэгдэнэ бүлэгүүдэй али нэгэниинь засагые заабал абаха. Хэниинь шэлэхэб? Шэнэ хамуур шэнээр хамадаг гэжэ мэдэжэ тула хармаан соохи нүүлшыннай хашарһануудые шууд хамажархиха гэжэ болгоомжолноб. Тиигээ тиигтэрээ засагһаа гадуур байһан аад, гүрэнэй жолооо гартаа абахадаа, эдэ шэнэ хүнүүд "шангиа" шэнээр хубаажа захалхал. Тиимэһээл алиш тээһээ гарза үзүүлдэгүүд сооһоо, ядахадаа, багаар гарза ушаруудагынь гэхэ гү, али "засагай парти" би шэлэнэб. Тиигээдшые орон соохи байдалай зарим тэдэ тогтонжоһоной тэмдэг бии болоод байхада, нимэ шиидхэбэри абахаар.

МИХАИЛ БОЛДОГОВЕ, пенсионер, 65-тай.

Хүн зоной түлөө оролдодог Александр Гомбоевич Лубсановые би найн мэдэхэб. Юуб гэхэдэ, манай ЛВРЗ-дэ 29 жэлэй туршада ажаллаа бшуу. Нэн түрүүн юрын слесарь байгаа, һүүлдэ вагонуудые бүридхэдэг цехэй мастерай уялга бэелүүлдэг нэн. Армида алба хэнэнэй удаа баһал түрэл заводтоо бусажа, ниитын ажалда эдэбхитэйгээр хабаадаа

Арад зондоо хүндэтэй

Булд хайлуулдаг цехтэ ахалагша мастераар хүдэлөө. Аяар гушаад жэлэй туршада суг ЛВРЗ-дэ ажаллаһан Александр Гомбоевичтой ходо харилсадаг, хөөрэлдэдэг хэмби.

1977 ондо вагонуудые бүридхэлгын цехэй начальнигаар табигдажа, үйлэдбэрийн эрхим эмхидхэлшэ болоһон юм. 1987 онһоо 1990 он хүрэтэр заводой начальнигай орлогшоор хүдэлхэдөө, партийна ажалда байхадаа, залуушуулда, тэдэнэй ажалда, ажабайдалда анхаралаа хандуулдаг, бидэнэй, ветерануудай амаралтые, сүлөө сагые эмхидхэхэ хэрэгы бэрхээр эрхилдэг байгаа.

Манай шатаршадай клубые саг үргэлжэ дэмжэдэг байһан юм. Илангаяа бидэниие, дайнай болон ажалай ветерануудые, ходо дэмжэдэг, урмашуулдаг нэн.

Һүүлдэнэ Улаан-Үдэ хотын захиргаанай гулваашые байхадаа, пенсионернүүдтэ, дайнай болон ажалай ветерануудта ехэ анхаралтайгаар хандана. Агууехэ Илалтын 50 жэлэй ойн баярта Александр Гомбоевич дайнай ветерануудые, инвалидуудые халуунаар амаршалаа, бултаниие баясуулаа.

Улаан-Үдын хүн зоной ажаһуудал найжаруулхые оролдодог хүн, арадуудай харилсаа холбоо үргэдхэлгэдэ анхардаг, сэхэ сэбэр сэдхэлтэй, үнэн сэхэ хүн гэхэ байнаб. Залууһаань мэдэхэ хадаа, хунгалтын үдэр хотын захиргаанай хүтэлбэрилэгшын түлөө дахинаа дуугаа үгэхэб. Олоной түлөө оролдодог, арад зондоо хүндэтэй А. Г. Лубсановай түлөө дуугаа үгэхыетнай уряалнаб.

Даши ДАРМАЕВ, дайнай болон ажалай ветеран, хүндэтэ түмэр замшан.

ТҮГЭС МЭРГЭЖЭЛТЭНЛЭ ХЭРЭГТЭЙ

Һүүлэй хэдэн арбаад жэлэй туршада гол түлэб Улаан-Үдэдэ туберкулёзоор үбдэхэ ушар 3 дахин олошороо.

Туберкулёз хадаа халдабарита үбшэн байхалаа гадна, мүн социальна уг унгитай юм. Тиимэһээ ганса медигүүд энэ үбшэнтэй тэмсэхэ арга падалгүй, эндэ бултанай хүсэл оролдолго, гүрэн турын туһаламжа хэрэгтэй. Эндэ нэн түрүүн хуулита тогтоолнууд абтаха ёһотой. Туберкулёз үбшэ тараһанай түлөө харюусалгада хабаадуулгы, мүн тэдэндэ саг соонь, аша үрэтэй медицинскэ туһаламжа үзүүлэлгы гуримшуулһан хуулита тогтоолнууд амни шухала удхатай байна.

Эдэ бүхы документүүд бэлэн болоод, засагай дээдын зургаануудта оронхой. Тэдэниие бушуу түргэн баталан абахын тула

А.МАРХАЕВ, врач.

ХУНГАГШАДАЙ УУЛЗАЛГАНУУД

Россин Гүрэнэй Дүүмын депутадта кандидатаар дэбжүүлэгдэнэ Улаан-Үдын "Дхарма" гэнэн Буддын шажантанай түбэй түрүүлэгшэ Нимагал Илюхинов Хурамхаан хууринай хүн зонтой уулзаба.

Хурамхаанай түбэй больницын методическа таһагта аймагай захиргаанай гулваагай тушаалда өөрыгөө дэбжүүдһэн, мүнөө үедэ гулваагаар хүдэлдэг байһан В.Д.Цыренов аймагай элүүрые хамдаалтын хүдэлмэрилэгшэдтэй уулзаа. Тэрэнтэй хамта "Аха-4" гэнэн акционернэ бүлгэмэй шалгалтын комиссийн түрүүлэгшэ Ц.Ц.Ульзытуев, "Бурятия-Терминал-Интернэйшнл" АО-гой таһагые даагша Г.Ч.Цыбиков энэ уулзалгада хабаадалсаа.

Г.БАДМАЕВ.

БУЛЯАЛГАНАН ХУУЛИЯ БУСААЖА АБАЯЛ!

Хаба шадалаа үзэлсэнгүй, Хагасаха халаха дурамнигүл, Сагаан үндэр хуһанай набшые Саарһан дээрэ нэрлэнэгүйб. Үбдэг дээрэһээ үндэжэ, Үнэн хуулиа хунгайл, Совет засаг журамаа Нанан, нанан уярнаб, Социалис олон Геройнуудаа Харан, уулзан баярланаб, Сүмбэр уулын оройдо, Үүлэ манан үдхэрбэл, Мүндэртэй аадарай адхахын урда Аягатай хүөөрөө саража, Алтанхан наранай гэрэлые Амгалан мэндээр угтаал. Хуулиа барихан ноёднай Хамтынгаа зөөри хубаажа халгаал, Гайдарай носоһон түймэрһөө Гал дүлэнэ шалзаһаар лэ. Хуули засагаа эбдэнэ, Худалаар хэлэһэн демокрадууд, Уһан дээрэ хүшөөһэн үрмэнтнай Тонон боложо шадахагүйл. Бүтэхгүй зарлиг дэлгүүрэй үймөөн

Олоной сэдхэлые төөрюулнэ, Улаан-Үдымнай гол гудамжаны Наймаашан, гуйраншанай болобол, Дээшээ дэбжэхэгүй дэлгүүрэй ябадал Дэмы юумэ ударидаһан демокрадуудай элишэлэн тодорүүлбал. Уран үгэнүүдээрээ зарлаһан Дүшэн гурбан парти, нэгэдэлһээ дэбжүүлхэ депутаднуудта шэлэжэ, Үнэн зүбэнь шалгажа, Үзэжэ мэдэжэ ойлгоёл. Эрид шэрүүн сэдхэлээр Эхэ ороноо хамгаалаал, Элдин үргэн дайдадаа Эзэн боложо түбхинээл. Арад зонийн жаргалые Асарха нүхэдүүд тодорыт. Хуулиа бариха гулваанар Хоймор тээшэ зүдхыт. Худалаар хэлэһэн демокрадууд Хойто мүртэ гарахал, Хомхой хобдог хирээнэр Хохимойн багаар шагнуулхал. Жолооень үргэбэл, морин

Зоние үргэбэл, ноён гэнэгүй, Хорижо, моридоо унаал, Хунгажа, депутаднуудта дэбжүүлээл. Дайнай үемн залуушуул, Дахин таанартаа ханданам. Бага балшар наһандаа Хатуу шанга байлдаанда Илажа гараһан зоригтойбди. Үлэн шүлһөөрөө үлэ залган, Һүүдэрээ нүхэр болгон, Хулганаанай суглуулһан таряе Татаад тээрмэдэ үлтилжэ, Хоол болгоһоноо ханаял. Хатуу нимэ сэдхэл зоригоор Хамтынгаа жаргал асарга бэлэйбди. Харин мүнөө юун болоноб? Хоёр нүдөөрөө булта харанабди. Хажар шэрүүн энэ сагые Хойшонь тээрюулхые зорижо, Болохоёо байһан хунгалтада Булта хамтаараа хабаадалсажа, Булъяалһан хуулиа Бусаажэ гэдэргэнэ абаял. Жамсаран ДАМБИЕВ, уншагша.

Доодо-Ивалга хуурын.

Профессор Т. А. БЕРТАГАЕВАЙ 90 жэлэй ой

ХЭЛЭНЭЙ ФИЛОСОФИЙН ШУДАЛНУУДЫЕ ШЭНЖЭЛЭГШЭ

Уг үеийн элитэ хэлэ эрдэмэй доктор, Трофим Алексеевич Буряад хэлэ эрдэмэй хүгжэлтын нэгэн нэгэн байхан хэлэнүүдэй үгын шэнжэлгэ" (У-Үдэ, 1961) буряад хэлэнэй метрическа байгуулалта (М., 1974) гэнэн тон литературна хэлэнүүдэй шэнжэлгэ болон мүнөө үеийн шудалалгада эрдэмэй доктор Т. А. Бертагаев иигэжэ тэмдэглэнэ: "Гоминидүүдэй ондо ондоо абьяанудай хүнэй найруулга хэлэнэй едшицэнүүд хүрэтэр хүгжөөхын тула миллион жэл, магад, үнгэрөө. Юумые нэрлэхэ, сэгнэхэ үүргэ гадна экспрессивно-эстетическэ, али гэбэл, гансал хүнэй ухаанай үгэдэг сэгнэлтын үүргэ дүүргэхэ аргатай орёо системэ болон хүгжээн юм".

шэнжэлхэ хэрэггүй. Юрын тэмдэгүүдтэ орходоо, үгын удха абьяан хоёр зоной хоорондоо хэлсэхэнэй ёһоор бэшэ, харин зүнгөөрөөл нэгэдэн холбогдоһон түүхэтэй. Энэ нэгэдэл түүхэтэ ёһоор бүрилдөө. Профессор Бертагаевай ханамжаар, хэлэнэй абьяанууд амитадай гаргадаг абьяанай дохёонуудтай адли бэшэ юм. Эгээн түрүүшын хүн, архантрон, адагуусанай байдалаа бүрин сүлөө болоогүй дээрэхэ юумэнэй удхые ханал зоригой хүсөөр тэмдэгүүдээр тодорхойло аргагүй байгаа. Гоминидүүдэй хүнэй байдалда хүрэтэр хүгжээн саг болзорын 1,5-2 миллион жэл байха. Энэ ушарта профессор Бертагаев иигэжэ тэмдэглэнэ: "Гоминидүүдэй ондо ондоо абьяанудай хүнэй найруулга хэлэнэй едшицэнүүд хүрэтэр хүгжөөхын тула миллион жэл, магад, үнгэрөө. Юумые нэрлэхэ, сэгнэхэ үүргэ гадна экспрессивно-эстетическэ, али гэбэл, гансал хүнэй ухаанай үгэдэг сэгнэлтын үүргэ дүүргэхэ аргатай орёо системэ болон хүгжээн юм".

Найруулга хэлэнэй абьяанай хүгжөөлтын өөрын түүхэтэй байхада, юрын тэмдэг хадаа иимэ түүхэгүй, тиймэхээ илгаатай болоно. Хэлэнэй тэмдэгүүдэй асуудалаар профессор Бертагаевай хэлэн шүүмжэлгэ теоретическэ талаараа хайн үндэхэ хууригтай, мүнөө үеийн философуд болон физиологуудай олон шэнжэлгэнүүдые хэрэглээн байха юм. Хэды тийбэшье, энэ асуудалые шэнжэлхэдээ баримталхан зарим хараа бодолнуудыен бүримүхэн дэмжэхын аргагүй гэжэ ханагдана. Хүнэй мэдэрэл, ухаалан ойлгохо, зэргсүүлхэ шанар, хүнэй ухаан бодолдол адли, үнэн бодото байдалай бараглан багсаалан буулгабари, дүрэ зурагууд юм гэжэ диалектическэ материализмын хургаал онсолдог. Манай ханамжаар, энэ хургаалые хүнэй хэлэндэ яашье тааруулжа болохогүй. Хэрбээ үгын удхые зарим тэдгээршье наа, үнэн бодото байдалай буулгабари, дүрэ гэбэл, хэлэнэй материална талань болохо абьяанууд нэрлэгдээн

предмедуудтэйгэ ямаршье холбоогүй, тиймэхээ юрын тэмдэгүүдхээ шухала илгаагүй юм. Гэбэшье хэлэнэй шэнжэ тэмдэгүүд зүнгөөрөө бэшэ, түүхэтэ жама ёһоор бүрилдэн хүгжөө. "Хэлэнэй абьяанай бии болоһоной, хүгжээнэй өөрын түүхэтэй байхада, юрын тэмдэгтэ тиймэ юумэн үгы; тамга-тэмдэг хадаа хубилдаггүй, харин үгэ болбол гададын социальна үзэгдэлнүүдэй болон дотоодын гүлхисэнүүдэй нүлөөн доро саг үргэлжэ хубилжа байдаг" гэнэн бодолтойн зүбшэхэ байнабди. Хэды тийбэшье, хэлэн хадаа тусхай тэмдэг, бүри дээдэ гарай тэмдэг гэнэн хараа бодол зүбтэй гэжэ ханагдана.

Оршолой энэ хубида профессор Бертагаевай үшөө нэгэ һонирхолтой хараа бодол дайралдана. Олонхи хэлэ шэнжэлгэнэдэй тоолодог ороор, үгэ болбол ойлгосо тэмдэглэдэг, гэбэшье үгэ ойлгосотой адли бэшэ, ойлгосо хадаа хэмжээгээрээ бүри үргэн гэшэ ааб даа. Т. А. Бертагаевай ханамжаар, үгэ болбол мэдэрэлэй дүрэ, ойлгосо дамжуудаг. Ухаан бодолой категориюудые гансал ойлгосо бодомжо хоёр дамжуулаха аргатай гэжэ тэмдэглэнэ. Гэхэ зуура ухаан бодолой категори ойлгосоһоо, бодомжоһоо, мүн согсоллогһоо бүридэдэг ааб даа. Тэрэшэлэн үгэ болбол эхинһэнь абан ямаршьеб тодорхой нэгэ юумэ үнэн дээрээ тэмдэглэдэг. Энээнһээ уламжалан, профессор Бертагаев узуальна, дискурсивна, эрдэмэй-логическа согсололгын хэдэн шатануудые дурадхана. Хэрбээ түрүүшын хоёр шата үгын удхын дороһоо дээшэ хүгжэлтые харуулаа наа, эрдэмэй ойлгосо (эрдэмэй-логическа шата) үгын гүн руу шэглүүлэгдээн хүгжэлтые харуулаа. Финно-угорско хэлэнүүдые шэнжэлгэнэ, профессор В. В. Панфиловай теоретическэ хараа бодолнуудтай ханалаа нэгдүүлэн, Т. А. Бертагаев "образно үгэнүүд абстракцитай, гэбэшье тэдэнэй удха соо логическа шууд сэхэ ойлгосо олохогуйл ха" гэжэ тон зүб тоолоно.

Энээнһээ гадна номой автор

МОНГОЛ ХЭЛЭНҮҮДЭЙ ХҮГЖЭЛТЫН ДОТООДЫН БОЛОН ГАДААДЫН НҮХЭСЭЛНҮҮДЫЕ ШЭНЖЭЛНЭ. Г а д а а д ы н (экстралингвистическэ) иимэ нүхэсэлнүүдые тэрэ нэрлэнэ: 1) совет үедэ, Октябрийн хубисхалай хүүдээр ажабайдалай бүхы халбаринуудта болоһон хубилалтанууд; 2) ород хэлэнһээ үгэнүүдые, илангаяа советизмүүдые олоор абалга; 3) эрдэмэй эшэ үндэһэн дээрэ шэнэ нэрэ томьёонуудые бии болгохо талаар саг үргэлжын эмхидхэлэй ажалай ябуулагдадаг гү, али ябуулагдадаггүй ушар. Монгодо орходоо Буряад орондо нэрэ томьёонуудые бии болгохо хүдэлмэри хүсэд хүгжөөгүй байгаа гэжэ Т. А. Бертагаев тэмдэглэнэ. Буряда АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй дэргэдэ терминологическа комисси хүдэлдэгшье наа, үнэн дээрэ энэ ажалын саг үргэлжын бэшэ, мүн тодорхой хүтэлбэрилэгшэ үгы байхан гэжэ тэмдэглэлтэй. Энэ хэрэгые нэрлэгдэл, буряад хэлэнэй саашанхи хүгжэлтэдэ ехээн нүлөө үзүүлхэ хэн. Теэд хүшэр хүндэ байдалда ороһон буряад хэлэ шэнжэлгэ хаанаһаа мүнгэ олохо даа?

Үгын "удха" гэнэн нэрэ томьёо хэлэ шэнжэлгэдэ олон ондоогоор эдирхэйлэгдэдэг. Профессор Бертагаев үгын удхань "гэнжэлиг" ёһоор хүгжэдэг, тийн саг ошохо тума үлхөөн олошордог, мүн арад бүхэнэй түүхэтэй тодорхой холбоотой байдаг гэжэ тэмдэглэе. Мэдүүлэл болон холбуулал болоогүй үгэнүүдэй удха эгээн ехэ дүүрэн удхатай үгүүлэл гэхэ гү, али үгын лексическэ хэмжээнһээ дулдыдадаг. Харин дүүрэн удхатай эгээн бага үгүүлэл үгын удхаһаа, синтаксическа хэмжээнһээ дулдыдаха юм. Эндэхэ эрдэмтэ иимэ тобшолол хэнэ: "үгэ шэнэ удха нэмэжэ, удхаяа хубилгабашье, абьяанангаа байгуулалтые хубилгангүй үдэжэ магад".

Иймэл даа, хуряангыгаар хэлэхэдэ, профессор Трофим Алексеевич Бертагаевай хэлэндэ хабаатай философско хараа бодолнууд Багахан статья соо энэ орёо удхатай, гүнзгий асуудалые дүүрэн хөөрөжэрхихэн хүшэр ааб даа.

У-Ж. ДОНДУКОВ,
хэлэ бэшгэй эрдэмэй доктор,
БГУ-гай профессор.

ХАРГЫ НЭЭГДЭБЭ

Улаан-Үдэдэмнай баяртай нэгэ үйлэ хэрэг болобо - Энергетик хуурин руу дардам харгы нээгдэбэ. Сэхыень хэлэхэдэ, энэ харгыгаар машинанууд шуумайһаар унихэнэй бэлэй. Гэбэшье тэдэ жолоошод гурим хазгайруулжа, зүбшөөлгүйгөөр энэ шэнэ харгы ашагладаг байгаа.

Һаяхана гүрэнэй автотинспекцийн түлөөлэгшэд энэ харгы дээрэ тэмдэгүүдые табижа, Энергетик хуурин руу харгы иигэжэ хуулигаар нээгдэбэ гэшэ.

Харгы нээлгын баяр ёһолоддо Улаан-Үдэ хотын захиргаанай, "Бурятэнерго" бүлгэмэй, 2-дохи ТЭЦ-эй, мүн харгы барилгын управленийн ажалшад хабаадаа.

Заншалта улаан лентые Улаан-Үдэ хотын захиргаанай гулваагай орлогшо Борис Мангатов, "Бурятэнерго" бүлгэмэй генеральна директорэй орлогшо Петр Исламов гэгшэд хайшалба. Тогтонижоһон жаяг заншал энэшье удаа адагдангүй, дардам харгын үнэхөөрөө дардам, гэнэ усагүй, ариун байхын тула ород, буряад ёһоор ариундхагдаа бэлэй.

Шэнэ харгые тушаан абаха комиссийн түрүүлэгшэ, 2-дохи ТЭЦ-эй директорэй орлогшо Владимир Родионовой мэдээсэхэнэй ёһоор, энэ 3 километр 700 метр утатай харгы а к ц и о н е р н э "Спецстроймеханизация" бүлгэмэй барилга-оньһожоруулгын 1-дохи управленийн, мүн харгы барилгын управленийн хүдэлмэришэд барья юм. "Барилга 1991 онһоо ябуулагдаһан байна. "Бурятэнерго" бүлгэм барилгын гаргашануудай ехэнхи хубиеннь даажа абаа.

Энергетик хуурин ошохын тула урдань Зверосовхозоор тойрожо ябадаг бэлэйбди. Мүнөө хадаа тэрээнһээ 6 километр богони, хайн харгыгаар табилуудат болободди. Барилгашад энэ харгые үшөө үргэлжэлүүлжэ, 2-дохи ТЭЦ-эй станци хүрэтэр татаха түсэбтэй. Энэ хэрэг ерэхэ жэдэ түгэсэхэ.

И. ГОМБОИН.

ШУУЮУР ШАМААНХЫН ШЭНЭ ХҮҮРГЭ

Ээрэг дошхон урасхалтай Шамаанха өөрын хуулигтай горхон гээд хурамхаанаархид хэлсэдэг. Аадар бороогой хүүдээр таба-зургаан часай үнгэрөөд байхада, хадын шулуун хүнды хабшал соогоор мундуу долтиёо туугаад, хабаһаа халин, хөөһөөр мушхаран ерэхэдээ, хүрөөтэйхэн байдаг. Уһанайн нюруу энэ үедэ 6-7 метр үндэр болодог. Алла, Уланхаан тээшэ ошоһон авто-харгы дээрэ Шамаанха горхон дээгүүр табигдаһан бүхэ хүүргэ агшан зуура зомгоол мэтээр шэдэгдэжэрхидэг юм.

Дүрбэн жэлэй саада тээ унжагайран ороһон бороогой удаа Шургуур, Шамаанха, һахали, Дэрээн нютагуудта ажаһуудаг хүнүүд Шамаанхын иимээр үрлэхыень үзөө, хараагүйбди гэжэ хэлэжэ байгша нэн. Һара хахад шахуу Хурамхаан-Алла гэнэн маршрудаар автобусуудшье ябахая болибо. Саг зуурын модон хүүргэ баригдажа, харгы нээгдэе нэн. Энэл үедэ Шамаанхын горхон дээгүүр түмэр-бетоноор шудхамал хүүргэ бариха асуудал Буряад Республикын Правительствын урда аймагай хүтэлбэрилэгшэд табиба. Энэ хүрэгтэ мүнэн тусгаар һомологдожо, "Бурятводмелиорация" нэгэдэлэй Хурамхаандахи нүүдэл-оньһожоруулагдамал колонно хүүргэ барижа эхилэе нэн.

Тус коллективэй бригадир ябаһан А. С. Бубеевэй:

- Иимэ хүдэлмэри урдандаа бүтэжэ үзөөгүй манай бригадын гэшүүдтэ орёохон лэ байгаа гэшэ. Үбэлэй шанга хүйтэнэй үедэ горхоной уһанай бага болоод байхада, түмэр хоолойнуудаар горхые хүндэлэн хаажэ эхилээбди. Оньһон техникэ болон материалнууд дутагдаха: хүндэхэн байгаа даа. Теэд яахабди? Даалгажа үгтэһэн хүдэлмэреэ бүтээхэл хэрэгтэй ха юм,- гэжэ

хэлэхэдэнэ, Шамаанха дээгүүр татагдаһан 65 погонно метр утатай хүүргын барилгада манай Хурамхаанай харгы-заһабарилгын уастагай коллективэй оруулан хубита ехэ юм гэжэ ойлгосотой нэн.

- Хамаг техникээр бидэнэр лэ хангаа гэшэбди, гэжэ уастагай даргын орлогшо Борис Константинович Бородин хоёрэнэ.

- Энэ хүүргэ дэлгүүрэй харилсаануудта түлэг орожо байһан хэсүү үеэр бүтээгдээ. Мүнгэн зоеришье дутамаг. Барилгын материалнуудые олохонь хүндэхэн.

- Шахардуу энэ сагыше дабагдажа, барилгада хэрэгтэй элбэг зүйлнүүд эндэ-тэндэхээ, түмэр харгыгаар, хүүдээрнэ. Хурамхаан руу авто-харгыгаар асарагдаа,- гэжэ барилгашадай бригадир Александр Санжиевич хэлэнэ. - Хүүргын зарим хэрэгсэлнүүдые Улаан-Үдэ хотын ЗММК-гай коллектив бүтээгээ юм.

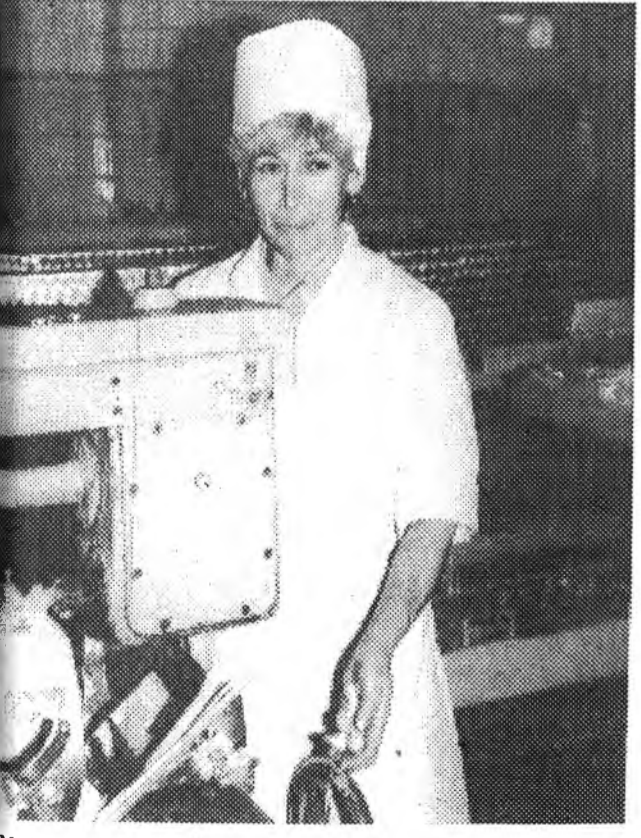
Мүнөө Шамаанха горхон дээгүүр татагдаһан хүүргэ хүсэд ашаглалгада тушаагдаба гэшэ.

Тус хүүргын барилгада электро-гагнууршан Г. А. Зверьков, автокранай жолоошон А. К. Левшин, хүдэлмэришэд Давид Будаев, Иван Телятников болон бусад эдэхитэйгээр хабаадалсаа.

Түмэр-бетон энэ хүүргын барилгада, 1991 оной сэнгээр тоолоо наа, дүн хамта 668 мянган түхэриг гэхэ гү, али мүнөөнэйхээр 470 гаран миллиондо дүтэлнэ ха. Иигэжэ намда ДРСУ-гай начальнигай орлогшо Б. К. Бородин хэлээ нэн.

Мүнөө хурамхаанаархин шууюур горхон Шамаанха дээгүүрээ татагдаһан бэхихэн хүүргэтэй болобо.

Г. БАДМАЕВ,
манай корп.

Михайловна Земница Улаан-Үдэйн кондитерска фабрикын ажиллана хойшо 23-даху жэлээ энгэ ажаллана. Тэрэ амтан барилгын бүхы шюусануудые мэдэргэ болоһон ехэ дүй дүршэлтэй дэлгэжэ гэжэ суурханхай юм.
Земница мүнөө хатуу конфетэ үйлдэбэрилдэг цехтэ хүдэлнэ. Адаггал залуушуулдаа зүбшэл, заабаринуудые үгэжэ байдаг юм.
ДЭЭРЭ: Т. М. Земница ажал дээрээ.
М. ШАНТАКОВОЙ фото.

Энэ жэлдэ "Бурятские летописи" гэжэ ном ород хэлэндээр түрүүшынхээ хэблэгдэн гараба. Энэ номые хэблэддэ бэлдэлсэһэн эрдэмтэ Ширав Бодиевич ЧИМИТДОРЖИЕВ манай асуудалнуудта харюусана.

- Ширав Бодиевич, энэ ном тухай уншагшадта хөөрөжэ үгэхыетнай гуйнабди.

- Энээн тушаа хэлэхэ юумэн яһала бии. Танай асуудалые хэдэн хуби болгожо хубаабал, болохо байна. Нэн түрүүн "Бурятские летописи" гэхэн ном Буряадта урда тээнэ хэблэгдэһэн гү? Хэблэгдээ наа, түүхын ямар зохёолнууд эндэ оруулагдааб? Ямар хэлэн дээрэ эдэ зохёолнууд анхан бэшэгдэһэн байгаа? Мүн баһа буряадай түүхын зохёолнуудай удаа тушаа яригдаха байнабди.

- Тиигэбэл, түрүүн буряадай түүхэ бэшэгүүдэй хэблэгдэһэн тухай хөөрөхэ болоо гүбта даа.

- 1992 ондо буряад хэлэн дээрэ эдэ зохёолнууд "Буряадай түүхэ бэшэгүүд" гэжэ нэрэгэйгээр хэблэгдэн гарааһэн. Энээн соо 11 зохёол ороо бэлэй. Арбан наймадахи, арбан юһэдэхи зуун жэлнүүдтэ түүхын эдэ зохёолнууд бэшэгдэһэн байна. Буряад хэлэн дээрэ 30 мянган хэһэгээр (экземпляр) гарааһэн.

Энэ зун ородоор 5 мянган хэһэгээр хэблэгдэһэн "Бурятские летописи" ном соо түүхын 9 зохёол ороо.

- Ямар зохёолнууд болоно? Хэд эдэниие оршуулааб? Буряадууд 1931 он болотор хэдэн зуун жэлдэ хуушан монгол хэлээр бэшэдэг номуудаа гаргадаг байгаа ха юм. Тиймэһээ хуушан монгол хэлэйгэ оршуулһан болоно гү?

- Ямар зохёолнууд орооб гээбэл, иимэ байна. Түүхын 9 зохёол, түүхэ бэшэгүүд гэжэ дурдаа һэмди. Иимэ зохёолнууд: арбан юһэдэхи зуунда Агын буряадуудай тайшаа удаан ябаһан Тобын Түгэдээрэй бэшэһэн "Хориин болон Агын буряадуудай урда сагай-түүхэ", Хори, Хэжэнгэдэ арбан юһэдэхи зуун жэлдэ зайһан ябаһан, тиигээд Хориин дүүмэдэ томо тушаалда ажаллажа байһан Юмсэней Ванцанай зохёолон "Хориин арба нэгэн эсэгийн уг изагуурай туужа" гэжэ томохон түүхэ бэшэгүүд номой эхиндэ толилоотой. Эдэ хоёр зохёолнуудые үшөө 1940 ондо профессор Николай Поппе хуушан монголһоо ородто оршуулан, тэрэ жэлдээ "Летописи хоринских бурят" гэхэн гаршагтайгаар хэблэһэн байна. Тэрэ үедэ энэ хүн Ленинградтай университетдэ хуушан монгол хэлэ, оршон үеын монгол хэлэ, буряад хэлэ оюутанда заадаг бэлэй. Николай Поппе дэлхэй дээрэ мэдээжэ томо эрдэмтэ, монголшуудай, тэрэ тоодо буряадуудай, хэлэ бэшэгыг тон хайн мэдэдэг байгаа. Олохон эрдэмэй зохёолнуудые бэшэһэн, эдэб ороонуудта хэблэжэ гаргаһан юм.

- Профессор Поппе Америкэдэ удаан сагта ажаһууһан бээ?

- Тиймэ. Америкын Калифорни штадай нэгэ университетдэ 40 гаран жэл соо монгол хэлэ бэшэг, монголшуудай литература заажа байгаа. 1992 ондо наһанһаа нүгшөө. Хайшан гээд тиигшэ ябашоо гээпэб гэжэ уншагшад һонирхоно ёһотой. Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ

немец сэрэгүүдэй орожо ерэхэдэ, тэрэ Элисте хотодо байгаа. Немецүүд тэрэниие баряад, удаан мүшхэһэн байдаг, тиигээд Берлин абаад ябашаһан гээшэ. Дайнай дүүрэһэн хойно Николай Поппе Америкэ ошожо, багшын ажалда ороһон түүхэтэй. Совет засагай үедэ томо эрдэмтыг элдэб үнгынхээр хараадаг һэн, тэрэнэй зохёолнуудые хэрэглэхэ аргагүй байгаа. Перестройкын эхилхэдэ, профессор Поппе сагааруулагдаһан юм. Тэрэнэй олон эрдэмтэ зохёолнуудыень абадаг, эрдэм-шэнжэлгын

Манай хөөрөлдөөн

БУРЯАД-МОНГОЛШУУД ЯМАР ТҮҮХЭТЭЙ БАЙГААБ?

ажалда хэрэглэдэг болоһон байнабди.

- "Бурятские летописи" ном соо ороһон бусад зохёолнуудые дурдыт даа.

- Дээрэ дурдагдаһан хоёр түүхэ бэшэгүүдһээ гадна Сэлэнгын буряадуудта хабаатай хэдэн зохёолнууд энэ ном дотор бии. Нэн түрүүн Дамби-Жалсан Ломбоцыреновэй бэшэһэн "История селенгинских монголо-бурят" (Сэлэнгын монгол-буряадуудай түүхэ) дурдая. Зохёогшо энэ хүн арба гаран жэл соо арбан юһэдэхи зуундай тэн багта Сэлэнгын буряадуудай тайшаа байгаа. Хэдэн зохёолнуудые бэшэһэн зохёогшо Ломбоцыренов хадаа "Бишыхан записка" гэжэ түүхэ мүн бэшэлсэһэн юм. Энэ түүхэ нэрлэгдэһэн ном соо оронхой. Энэ томохон зохёолые Сэлэнгын олон обог яһатанай зайһанууд бэшэлсэһэн байдаг. Нэрлэбэл, Сэлэнгын монгол-буряадуудай хоёрдохи тайшаа Ниндаг Вампилай, сонгоол отогой зайһан Юмдаша Буянтын, 1; 2, 3-дугаар табангуудай зайһанууд Ешидоржо Галсанай, Дугаржаб Лёнхобын, Цэбэн Норбын, сартуулнуудай зайһан Банзаргаца Гениндашын, шанзаба-лама Ринчинчойдор Замбалын. Эдэ зохёолнуудые хуушан монгол хэлэнһээ ород хэлэндэ Бадмацырен Доржиев оршуулһан байха юм. Энэ хүн хуушан монгол, буряад, англи хэлэнүүдые хайнаар мэдэнэ.

Ушөө ямар түүхын бэшэгүүд оруулагдааб гэхэдэ, Долсам-Доржо Гемпилоной бэшэһэн хахас турын (подгородно) отогой түүхэ эндэ бии. Энэниие Москвада ажалладаг Монгол болон Хитадай түүхыг шэнжэлдэг профессор, доктор Санжа Данчикевич Дыльков оршуулаа. Түүхын эрдэмэй кандидат Цымжид Ванчиковагай оршуулһан "Хориин арбан нэгэ эсэгийн уг гарбал тухай элдхэл" гэхэн Доржо Дарбаевай зохёол, Б-Ц. Доржиевай оршуулһан "Сэлэнгын бэсэгын уг изагуурай түүхэ" гэхэн Будажаб Будаевай зохёол ороно.

Тэрэнһээ гадна монголшо эрдэмтэ, Буряадай Эрдэмэй түбтэ 50-70-аад онуудта удаан ажаллаһан Георгий Никитич

Румянцевай оршуулһан баргажан буряадуудай түүхэ ороно. Энэ оршуулгада профессор Жамсаран Сажинович Сажинов нэмэлтэ оруулһан байха юм. Баһа Румянцевай оршуулһан Дапанима Ендоновой бэшэһэн эхирэд-булгад обогой сонгоол яһатан тухай зохёол "Бурятские летописи" гэжэ ном соо бии.

Эдэ түүхэ бэшэгүүд хуушан монголһоо оршуулагдаа. Хуушан монгол уйгаржан бэшэг 1931 он болотор манай буряад арадай үндэһэн литературна хэлэ бэшэг байгаа. Халха Монгодо, Үбэр Монгодо, Синьцянда, Хүхэ-Нуурта, Буряад-Монгодо, Хальмагта, Тывада ажаһуудаг бүхы монгол туургата арадууд олон зуун жэлнүүдтэ хуушан монгол бэшэг хэрэглэжэ, хэрэгээ

байнабди. Ляншалгада ябаад, нютагаа бусаһан хүнүүдэй бэшэһэн түүхын тэмдэглэлнүүд соо Буряадай түрүүшын бандида-хамба Дамба-Даржаа Заягийн бэшэһэн зохёол бии. Тэрэ 1734 онһоо 1741 он болотор Түбэд орондо буддын шажанай хургуулида хураа, тэндэ ажал ябуулга хээ. Энэ эрдэмтэй хүнэй бэшэһэн түүхын тэмдэглэлнүүд эгээл түрүүшын замай тэмдэглэлнүүд болоно. Энээнһээ эхилээд иимэ тэмдэглэлнүүд бии болоһон түүхэтэй.

- Дээрэ дурдагдаһан түүхын бэшэгүүд соо байгаа материалнууд, баримтанууд тухай хөөрөжэ үгыт даа.

"Ород хэлэн дээрэ хэблэгдэн гараһан "Бурятские летописи" номдо ороһон зохёолнууд буряад-монгол арадай түүхэ, соёл

хөөрөгдэнэ.

Буряадууднай угсаатанай нэгэ болоно гэшэ аабдаг саһаа бүхы монгол тоодо манай арад, хойто, баруун талануудаар ажаמידардаг байһан Бултадаа нэгэ хэлэт гарбалтай, нэгэ ажахытай, соёл боло байгаа. Байгал дагалын нютагуудта, Түхэм гэжэ орондо хори-буряадууд, буряадууд, түмэүүд, булгадууд ажаһууһа. Эдэнэр бултадаа хэлэтэй зон байгаа хууһан түүрэг яһа эвенк, түнгүүсүүд байгаа юм бээ. Ехэ

болбосорол тухай баримтануудые багтаана. Эдэ баримтата материалнуудые хэдэн бүлэг болгоод, тобшохоноор хараад үзэе.

Буряад зон хаанаһаа уг гарбалтайб гэхэн асуудалда 1-дүгээр бүлэг харюусана.

2-дугаар бүлэгтэ буряадуудай шажан мүргэл тушаа хэлэгдэнэ. Бөө мүргэл тухай, буддын шажанай Буряад орондо дэлгэрһэн тухай баян материалнууд бии.

3-дугаар бүлэг манай арадай ажахы, ажаמידарал тухай хөөрөжэ үгэнэ.

4-дүгээр бүлэг соо арадай ёһо заншалнууд, абари зан, ханаа бодол тухай баримтанууд байна.

Ямар захиргаанууд, засаг түрын газарнууд Буряад орондо байгаа, хэд ноёд сайдууд, тайшаа зайһанууд, шүүлингэ түшэмэлнүүд захиржа, ударидажа байгаа? Энээн тухай 5-дугаар бүлэг соо хэлэгдэнэ.

Арад зоной элүүр энхэ байдал тухай, аргаламжа эмшэлэлгын аргууд тухай, ямар үбшэ хабшан манай нютагта дэлгэрэнгы байһан тухай тусхай бүлэг бии.

Зохёолнууд дотор Россин гүрэнэй хараа бодолго, энэ гүрэнэй ябуулдаг хэмжээ ябуулганууд тухай тодорхой баримтанууд байха юм. Манай Буряад орон зарим түүхын бэшэгүүд соо, жэшээлбэл, Түгэдээр Тобоевой түүхын зохёолдо Ара Монгол гэжэ нэрлэгдэнэ. Элдэб газар нютагуудта, дүтэ холо хууһан монголшуудтай буряадууд ямар харилсаа холбоотой байгаа гэшэб гэхэн һонин материалнуудые буряадуудай түүхэ бэшэгүүдһээ мэдэжэ абанабди.

Ном дотор ороһон түүхын бэшэгүүд элдэб хэмжээтэй. Томохон зохёолнуудай хажуугаар богонихон зохёолнууд бии. Иимэ багахан зохёолнууд дотор уг гарбал, уг изагуур тухай гол түлэб хэлэгдэнэ. Тиигээд ямар отог обогоуд, ямар яһатанууд эдэ обогоудта ородог байгаа гэжэ хэлэгдэнэ. Он дараанай бэшэгүүд соо буряад обогоудай, бүлэг бүлэг буряадуудай хуурижаһан нютагууд тухай дэлгэрэнгыгээр

нүлөөн байгаагүй. буряадуудай түүхэ тайлбарилжа үгэнэ баримта бэлдэгдэжэ үзөөгүй, түүхын баримта халирхайгаар хуурааһан түүхэшэд манай дайралдадаг гэшэ илангаяа Тиване түүхэшэд зарим буряад жэшэнь, эхирэдүү уугсаатан руу абааша гаргаһаар. Буряад бэшэгүүд иимэшүү үгүүдые эрид буруу үшөө нэгэ баримта Буряад арадай бүри Монголһоо моголоороо ерэжэ ороо. Эдэнэр арбан зур арбан долоодугаар жэлнүүдтэ ерэй зариманиинь бүри гэжэ баримталагдаа. Буряадта хонгоодо ажаһуудаг. Тэдэнэр дугаар зуунуудта Зур Монголһоо Түхэнэ ерээд, байгалай илангаяа, гол түлэб Түхэндэ хуурижа түүхын материал тайлбарилдаг ба Сэлэнгэ, Сүхэ, Хиймэн голнуудай тала дайра сонгоолнууд, сартуулнууд, ашабагадууд, табангуудгэхэ мэтэ Монголһоо Түшээ, Тийн Сэсэн хаанай нүүжэ ерэн байдал болотор "С" абаагаар яряанай хэлэтэй эр яһатанай нүүжэ ерэн он дараанай бэшэ илангаяа "Бишыхан дотор һонин материалнууд байха юм.

Иимэ болоно буряадуудай түүхэ удаа шанартай, бай материалнуудтай тулгуур бэшэгүүд бэлдэгдэжэ гараһан "летописи" гэхэн монгол арадай түүхэ үнэн зүбөөр бэшэ шухала үндэһэн баримта гээшэ. Энэ ном Улааномой дэлгүүртэ байшанда, "Знай магазинда) худалдагдана.

Нүхэр тухай үгэ

УУ ТҮҮХЫН ГӨӨН СОО

колледжийн оюутан лэ даа. Эдэмнай Ананда хүбүүтэй. Тиихэдэ бага Бэлиг хүбүүн Сагаан-Нуурай милицийн таһагта хүдэлжэ ябана. Намгатай. Галица бэримнай наймаанай ажалай халбаряар мэргэжэнги.

-Һайн даа. Танайнгаа гэр бүлын альбом хаража хуунаар, баян намгарайтнай танилсабаб. Залхуурангүй тодоор хөөржэжэ үгэнхэндэтнай үшөө ехэ баяр хүргэнэби!

Саашань нэмэжэ хэлэхэ зүйл байна. Лубсан-Дондок Будаевич Гомбоев эгээ мүнөө үедэ "Долина Кижинги" газетынгээ харюусалгата секретарь байхааа гадна, "Хэжэнгэ" нониной гэхэ гү, эдэ дурсагдагша хоёр газетын редакторай орлогшоор хүдэлжэ ябана. Тэрэнэй гар хүрэнэ материалнуудай мэргэжэлтэ журналистын бэлигээр нэбтэрэн байдагынш уншагшадта үнэнэй мэдээжэ. Тоб гэмэ тоотой үгэнүүдээр зэмсэглэжэ, тон ехэ юумые багтаанан байдагаараа онсо илгардаг дээрлээн бэшээн статьянуудын, зураглалнуудын уншагшын сэдхэлые өөрн нэгэ оншоор татажа байдаг агша. Тэрэнэй бэшээн зураглалнуудые, публицистическэ хурса удхатай статьянуудые уншахада, энэ хүн прозын аймагта бэлигээр туршабал, уран зохёолой энэл жанрта муу бэшэ үрэ туйлаха байханынш эли харагдадаг юм. Тиин нэгэтэ Лубсан-Дондок Будаевичта "Хэмжээгээрэ бага бэшэ дэлгэрэнгы түсэбтэй расказуудые бэшэдэг болш", - гэжэ хандабаб. Харюудам тэрэ яарангүй, бага хажуушаа харан татаад, "энэшни яһала зүб бодол, би ехэ буруушаана шүүбэй, харин намдэшни "хазайхашье" туха байдаггүйлдаа. Бүри хожомшоо дурсалга, очерк гэхэ мэтые зураха саг байха бэшэ гү гээд бодогшоб" гэжэ дарууханаар хэлэ бэлэй. Тэрэ гэнээр саг жэлнүүд ошоо, сагшые, байдалшые хубилшоо. Мүнөө ном бардуулахааа байтагай үндэнэн хэлэн дээрэзэ газетээшые гаргалгамнай хэлсээтэй боложо байна.

Гүрэнэй дотоодын политике арад зоной аша туһа тээшэ "мушхаагүйдэ" энэмнай арад тээшээ нюргаараа харашабалдаа. Иигээд болохоёо байһан хунгалтада үргэн араднай зүбөөр хандаха бээ гээд найдахааа бэшэ ондоо түшэлгэ үгы. Арадаймнай ерээдүй "хиртэжэл" байна...

Үнгэрэн жэлэй намар "Долина Кижинги", "Хэжэнгэ" газетэнүүдэй табин жэлэй оёе тэмдэглээ бэлэйбди. Тэрэ үдэрнүүдэй ёһолол соогуур Буряад Республикын бэлигтэй журналистуудай нэгэн Л-Д.Б.Гомбоевто, тэрэнэй наһанайн хани Булган Дамбаевнада (типографийн линотипист), "Буряад Республикын соёлой табьяата хүдэлмэрилэгшэ" гэнэн хүндэтэ нэра зэргэнүүд олгогдоо һэн. Энэ ехэ баяртайн дашарамдуулан, эдэ хоёр нүхэдтөө зориулжа, шүлэг-дуу бэшээн хүм. Хубийн архив соо барижа байханаа, мүнөө зүрхэлжэ, олон уншагшадайнгаа һонорто табиха гэжэ шидэбэб.

АМАРШАЛГЫН ДУУН
Хэбэд номхон "Хэжэнгэм"
Хэтын дуунай долгын соо -
Хэзээш мүнхэ зэдэлхэ
Хэды хайхан зол гээшэби!
Аймаг зонийм сэдхэлэй
Алтан ганжар - толи соо
Арюун хайра нэшхэлтэй
Лубсан Булган хоёр лэ.
Ургы сээг нэмэрэн
Хургы торгон хоймортой
Үлгы нютаг Хэжэнгэм
Үлзы тандаа үршөөнэл.
Одон мүрөөр бадархан
Огсом сагай түргэн соо,
Ошон хурсаар зурыха
Олон арбан жэл байха!
Лдар тэгшэ наһандаа
Агуу түхын хүлгөөн соо,
Арад зондоо хүндэтэй
Ажаһуугыт хожуула!
Дансаран ДОРЖОГУТАБАЙ.

Хүн ба үе саг

НЭРЭНҮҮДЫНЬ САГААРУУЛАГДАБА

Буряад Республикада ажаһууһанаа политическэ шалтагаанаар "хашалган, хамалганда орогшодой хэрэгүүдын 1995 ондо сагааруулагдаба гэбэл:

1. **Дальбанов** (Дальбаков) Дандыр Пажеевич, 1886 ондо Түнхэнэй аймагай Жанай нютагта түрэнэн. Үмсын ажахыда хүдэлхэн. УК-гай 58-10 статьягай үндэһөөр 1930 оной июнийн 19-дэ 5 жэлээр эрхээ хаһагдаа.

2. **Васильев** Гарма Цыренович, 1873 ондо Сэлэнгын аймагай Оронгын сомондо түрэнэн юм. УК-гай 58-10 статьягай ёһоор 1937 оной декабриин 31-дэ 10 жэлээр эрхээ хаһагдаба.

3. **Гармаев** Цыдып, 1893 ондо Зэдын аймагай Сагаатай хууринда түрэнэн. Кировэй нэрэмжэтэ колхоздо хүдэлхэн. УК-гай 58-10, 58-11 статьянуудаар 1938 оной мартын 3-да сүүдэлэгдэжэ, эрхээ хаһагдаа. 1940 оной феввалиин 7-до түрмэдэ наһа бараһан.

4. **Хандыев** Гомбожаб Лопсонович, 1910 ондо Түнхэнэй аймагай Сиинсэ нютагта түрэнэн. Ахын хушуунай Орлик тосхондо ВЛКСМ-эй АК-гай инструктораар хүдэлхэн. УК-гай 58-7, 58-11 статьянуудай үндэһөөр 1938 оной феввалиин 28-да сүүдэлэгдэжэ, хаалтада байгараа, 1939 оной майн 4-дэ сүлөөдэ табигдаһан юм.

5. **Токуренов** Гарма Жамбалович, 1901 ондо БМАССР-эй Алайрай аймагай Хүтэ хууринда түрэнэн. Ахын хушуунай гүйсэдхэхи комитетэй түрүүлэгшэ байһан. УК-гай 58-7, 58-11 статьянуудай үндэһөөр 1937 оной декабриин 12-го баригдажа тушаагдаа. 1939 оной майн 4-дэ сүлөөлэгдэһэн байна.

6. **Замбалов** Жалсарай Жанхунаевич, 1892 ондо Ахын хушуунай Сорог хууринда түрэнэн. "Коминтерн" колхоздо хүдэлхэн. УК-гай 58-7, 58-11 статьянуудай ёһоор 1938 ондо феввалиин 25-да сүүдэлэгдэ. 1939 оной майн 4-дэ табигдаһан юм.

7. **Гыргенов** Сырен Синдеевич, 1873 ондо Түнхэнэй аймагай Хурга хууринда түрэнэн. Кировэй нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ байгаа. УК-гай 58-7, 58-11 статьянуудай ёһоор 1938 оной феввалиин 23-да баригдажа тушаагдаһан аад, 1939 оной майн 4-дэ сүлөөдэ табигдаһан юм.

8. **Самсонов** Жаб Ринчинович, 1901 ондо Ахын хушуунай Хонин хууринда түрэнэн юм. "Улаан-Шулуута" гэнэн колхозой түрүүлэгшэ байгаа. 1938 оной феввалиин 24-дэ сүүдэлэгдэжэ, эрхээ хаһагдаа. 1939 оной майн 4-дэ табигдаһан байна.

9. **Васильев** Матвей Сенофонтович, 1898 ондо

Зэдын аймагай Шаргахи нютагта түрэнэн юм. Улаан-Үдэһөө Хяагта ошодог трактын 11-дэхи километртэ ГВФ аэропортын барилгада модошо дарханаар хүдэлөө. УК-гай 58-1а, 58-7, 58-9, 58-11 статьянуудай ёһоор 1938 оной июнийн 20-до сүүдэлэгдэ, 1940 оной мартын 10-да сүлөөлэгдэһэн юм.

10. **Сокольников** Георгий Федорович, 1891 ондо Захаамнай аймагай, Харацай нютагта түрэнэн юм. "Путь Ленина" колхозой ажахые даагшаар хүдэлхэн. УК-гай 58-10 статьягай ёһоор 1943 оной июнийн 16-да 3 жэлээр эрхээ хаһагдаһан юм.

11. **Леонов** Федор Покрилович, 1923 ондо Алтайн хизаарта түрэнэн юм. УК-гай 58-10, 58-14 статьянуудай ёһоор 1943 оной январийн 23-да 8 жэлээр эрхээ хаһагдаа, Зэдын аймагай Булагтайн алтанай уурхайда хүдэлхөөр сүлэгдөө.

12. **Вителев** Иван Иванович, 1897 ондо Калинин хотодо түрэнэн юм. УК-гай 58-14 статьягай ёһоор 1944 оной июнийн 23-да 8 жэлээр эрхээ хаһагдажа, Зэдын аймагай хэһээлтын газар ябуулагдаһан юм.

13. **Жижа** Кузьма Константинович, 1897 ондо Баруун-Сибирийн Завяловска районой Закладна нютагта түрэнэн. Зүүн Сибирийн түмэр харгын Кижя станцида пешэн табидаг ажалтай байгаа. УК-гай 58-10, 58-7 статьянуудай ёһоор 1937 оной мартын 8-да сүүдэлэгдэ, 1939 оной июнийн 18-да Улаан-Үдын түрмэдэ наһа бараһан.

15. **Ефимов** Анфилоп Максимович, 1908 ондо Хяагтын аймагай Бүлюүтэ нютагта түрэнэн юм. Умсын ажахыда хүдэлжэ байһан. УК-гай 58-10, 58-9, 82 статьянуудаар 1933 оной ноябриин 4-дэ 10 жэлээр эрхээ хаһагдаа.

16. **Дандаров** Данзын (Данзан), Бэшүүрэй аймагай Харлуун нютагта түрэнэн. Улаан-Үдэ хотодо ажаһууһан юм. УК-гай 58-10, 58-11, 121 статьянуудай ёһоор 1949 оной августын 27-до баригдажа тушаагдаһан байна.

17. **Шагдуоров** Даши Шагдуорович, 1875 ондо Түнхэнэй аймагай Могой-Горхон нютагта түрэнэн. Хамтын ажахыда хүдэлжэ байгараа, УК-гай 58-10 статьягай ёһоор 1938 оной мартын 8-да сүүдэлэгдэ, 1939 оной июлийн 11-дэ Түнхэнэй түрмэдэ наһа бараһан юм.

И. ГРИШИН,
юстицийн ахамад советник,
таһагай начальник.

УРАН БЭЛИГТЭНЭЙ ТҮЛӨӨЛЭГШЭД

Арадай уран бэлигтэй талаар Франци Россин Федерата хоёрой хоорондо харилсаан байгуулагдажа, бэе бэеынгээ зохёол бүтээлнүүдые харалсажа, айлшаалсажа эхилхээр табан жэлэй баяр ёһололой хэмжээнүүд ная Парижда үнгэргэгдэбэ.

Россин гүрэнэй арадай уран бэлигтэнэй түлөөлэгшэд - дэлхэйдэ суурхалан "Эргырон" гэжэ Чукоткын гүрэнэй ансамбль, манай республикаһаа "Лотос" гэжэ зүүн зүгтэй арадуудай хатарай ансамбль - эдэ хоёр уран бэлигтэ харуулан байна. Байгша оной ноябриин 17-ноо 27 болотор түб хото Парижда, дүтэ шадарайн городуудта эдэ хоёр коллективүүд хамтын концертнүүдые харуулан байна. Манай хайн дуранай арадай "Лотос" гэдэг ансамбльда (мэргэжэлтэ болоһон Бадуевай "Лотос" бэшэ) 13 хатаршад, Буряадай Республикын соёлой табьяата хүдэлмэрилэгшэ Ешин-Хорло Гомбоин дуушантай - эды шэнээн хүнүүд ябаабди, - гэжэ энэ коллективые хүтэлбэрилжэ ябаһан арадай уран бэлигтэй республикын түбэй таһагые даагша Л. С. Норбоева хоёрэбэ.

Францийн хүн зон халуунаар угтаа, ехээр һонирхоо, ехэшые, багашые городто зон багтахысаа сугларжа, концертимнай харадаг байгаа гэнэ. Манай республикын хатаршадай ансамбль харюугай айлшалалгада ябажа ерээб гэшэ. Францийн арадай уран бэлигтэй хатарай гурбан коллективүүд манай республикада ерээжэ, бэлигтэ харуулаад, зоние һонирхуулаад бусанан байгаа.

Ондо ондоо арадууд уран бэлигтэ харалсажа танилсажа байхадаа, олоун бэлигтэ баяжуулал ха юм.

Манай корр.

**XVII жаранай модон хүхэгшэн гахай жэл
(1995-1996 он)**

**ҮБЭЛЭЙ ТҮРҮҮ УЛААГШАН
ГАХАЙ НАРА**

Буряад литэ	26	27	28	29	30	2	3
Европын литэ	18	19	20	21	22	23	24
Гараг Нэрэ Үдэр	Дабаа Һара понед.	Мягмар Марс вторник	Һагда Меркури среда	Пүрдэ Юпитер четверг	Баасан Солдон пятница	Бимба Сатурн суббота	Нима Наран воскр.
Үнгэ Үдэр	Харагшан хонин	Хүхэ Бишэн	Хүхэгшэн Тахья	Улаан нохой	Улаагшан гахай	Шара хулгана	Шарагшан үхэр
Мэнгэ	Улаан	8 сагаан	7 улаан	6 сагаан	5 шара	4 ногоон	3 хүхэ
Һуудал	Хиц	2аг	Шорой	Түмэр	Огторгой	Ухан	Зуга

Гарагай 2-то хуушанай 26 (декабриин 18).

Харагшан хонин, 9 улаан мэнгын, хицэ һуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, үргэл үргэхэ, дасан (дуган), мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые бодхоохо, тантрын тарни уншаха, амгалан байдалай түлөө үргэл үргэхэ, даллага абаха, бисалгал үйлэдэхэ, лусуудта үргэл үргэхэ, тараг бэрхэхэ, айраг халааха, наһа утадхалгын хэрэг бүтээхэ, хубсаһа эсхэхэ, абаһанаа бусааха, тогоо нэрэхэ, бэри буулгаха, түрэ хурим хэхэ, хажуу тээшэнэ эд, үхэр үгэхэ, тангаригаа болуулха, дайсание дараха, һогтуе номгоруулха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Гэбэшье тангариг абаха, суглаанда сугларха, шуһа ханаха, төөнэхэ, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, нүхэ малтаха, шэнэ газарта бууса түхээрхэ, сангарил хэхэ, маани сахиха, шэнэ хубсаһа үмдэхэ, замда гараха мэтын үйлэнүүдые парилхаар. Энэ үдэр хүнэй үһэ абал, зол жаргал ушарха.

Гарагай 3-да хуушанай 27 (декабриин 19).

Хүхэ бишэн, 8 сагаан мэнгын, галда һуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, зальбарха, сан табиха, амгалан байдалай түлөө ном уншуулха, сахиуса хуруулха, ном номнохо, тэрэниие шагнаха, наһа утадхалгын хэрэг бүтээхэ, субарга, сэргэ бурхан бүтээхэ, харилсаагаа һайжаруулха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха, андалдаа хэхэ, шэмэг зүүдхэл зүүхэ, хяһа гаргаха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Зүгөөр мяха шаража, тоһо, өөхэ хайлуулжа, хүншүү хөрбоһо гаргахагүй, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэгүй, мал үүсэлхэгүй, ном оршуулахагүй гэнэ. Энэ үдэр хүнэй үһэ абал, амгалан байдалда һайн.

Гарагай 4-дэ хуушанай 28 (декабриин 20).

Хүхэгшэн тахья, 7 улаан мэнгын, шоройдо һуудалтай үдэр. Бурханда, Наранда, нарада, Газарта мүргэхэ, эм найруулха, бурханай шэрээдэ мандал табиха, буян үйлэдэхэ, гэр бариха, хубсаһа эсхэхэ, нүхэ малтаха, эд бүтээхэ, бүлэдөө даллага абаха, зурхай шудалха,

юумэ худалдаха, худалдажа абаха, тангаригаа болуулха, эльбэ дараха мэтын үйлэнүүдтэ һайн гэнэ. Харин гэрэй һуури табиха, мал үүсэлхэ, мяха шараха, тоһо, өөхэ хайлуулжа, хүншүү хөрбоһо гаргаха, суглаа зарлаха, бэри буулгаха, түрэ хурим хэхэ, гуйраншадта юумэ үгэхэ, гэрһээ эд зөөри гаргаха, нүүхэ мэтын үйлэнүүдые сээрлээл һаа, дээрэ гэнэ. Энэ үдэр хүнэй үһэ абал, хэрүүл шууян гараха, тэмсэл болохо.

Гарагай 5-да хуушанай 29 (декабриин 21).

Улаан нохой, 6 сагаан мэнгын, түмэртэ һуудалтай үдэр. Дашаниматай (үлзы хутагтай), маша һайн үдэр. Илангаяа бурханда мүргэхэ, зальбарха, хэшгэ даллага абаха, балин шатааха, үзэг шудалха, ном номнохо, тэрэниие шагнаха, эм найруулха, эһээбэри табиха. тараг бэрхэхэ, айраг халааха, агнаха, модо сабшаха, тангаригаа болуулха, аршаанаар угааха, нүгэлөө наманшалха, нүүхэ, буян үйлэдэхэ, хубсаһа эсхэхэ, замда гараха, хулгай дээрмые дараха, дайсание номгодохо мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Зүгөөр энэ үдэр хүнэй үһэ абажа болохогүй, хүнэһэн зайлаад, загуурида төөрхөхэ гэдэг.

Гарагай 6-да хуушанай 30 (декабриин 22). Мүнөөдөр үбэлэй түлэг эхилбэ. Дүйсэн үдэр.

Улаагшан гахай, 5 шара мэнгын, огторгойдо һуудалтай үдэр. Мүнөө баһал һайн үдэр. Тиимэһээ бүхы һанаһан үйлэ сэдхэхэдэ таатайгаар бүтэхэ гэдэг. Тэнгэри сахиха, гүрэм уншуулжа, эльбэ дараха, дасан (дуган), мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые - субарга, бурхан шэнэлхэ, бүтээхэ, арамнайла, номой сахиуса хуруулха, ном оршуулха, ном номнохо, ехэ хүниие бараалхаха, аршаанаар бэээ ариудхаха, сангарил хэхэ, маани сахиулха, суглаа зарлаха, наһа утадхалгын хэрэг бүтээхэ, даллага абаха, бисалгал үйлэдэхэ, шажанай һайндэр хэхэ, баярта ушараа тэмдэглэн һайндэрлэхэ, эһээбэри табиха, тараг бэрхэхэ, айраг халааха, үзэг шудалха, зохёол бэшэхэ

болон зохёохы ажалай бусад үйлэ эрхилхэ зэргын үйлэнүүдтэ һайн гэнэ. Харин бэри буулгаха, түрэхурим хэхэ, хубсаһа эсхэхэ, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, газар малтаха, бөөгэй хэрэг үйлэдэхэ, ургажа байһан модые үндэһэтэйни унагааха, худаг малтаха, үбшэ аргалжа эхилхэ, нүүхэ, һэеы гэр бүрихэ, нохой худалдажа абаха, худалдаа наймаа хэхэ мэтын үйлэнүүдые тэбшэлтэй. Энэ үдэр хүнэй үһэ абал, эрлигтэй ушарха гэдэг.

Гарагай 7-до шэнын 2 (декабриин 23). Үбэлэй дунда шара хулгана нара гараба. Энэ нарадамнай шэнын 1 байбагүй.

Шара хулгана, 4 ногоон мэнгын, уһанда һуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, найман луста мүргэхэ, үргэл үргэхэ, шуһа ханаха, абаһанаа бусааха, хиц бараа сараха, үүдэ гаргаха, нялхануудые эмшэлхэ, наһа утадхалгын хэрэг бүтээхэ, даллага абаха, замда гараха, буян үйлэдэхэ, хүнэй ами наһанда һайн үдэр. Гэхэ зуура гэрһээ эд гаргажа, хүндэ үгэхэ, бэри буулгаха, наһа барагшын хэрэг бүтээхэ, мал үүсэлхэ, үхибүү үргэжэ абаха, хүн дүрсэээ алдаха, ехэ уһа гаталха, тангариг абаха, бага хүүгэдые гэрһээ гаргаад, ондоо тээшэнэ эльгээхэ гэхэ зэргын үйлэнүүдые сээрлэхээр. Энэ үдэр хүнэй үһэ абал, хэрүүл хэлэн гараха, тэмсэл болохо.

Гарагай 1-дэ шэнын 3 (декабриин 24).

Шарагшан үхэр, 3 хүхэ мэнгын, хада уулада һуудалтай үдэр. Субарга, сэргэ бурхан, ном бүтээхэ, арамнайла, эм найруулха, аргаламжа эхилхэ, эһээбэри табиха, номнол шагнаха, шэнэ газарта гэр бариха, һэеы гэр бүрихэ, модоной, түмэрэй дарха эрхилхэ, үхэр худалдаха, дүн абаха, лусуудта үргэл үргэхэ, балин гаргаха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Гэбэшье абаһанаа бусааха, газар малтаха, модо сабшаха, хюрөөдэхэ, худалдаа наймаа хэхэ, бэри буулгаха, гэрһээ эд гаргаха, шуһа ханаха мэтые тэбшэлтэй. Энэ үдэр хүнэй үһэ абал, эд зөөри элбэгжэхэ, мал үдэхэ.

МВД-һээ мэдээсэнэ

**МАЛГАЙ БУЛЯАЛГА
ОЛОШОРОО**

Үнгэрэгшэ долоон хоног соо гэмтэ ябадалһаа болон хохидоһон 440 хүн БСМП-дэ ерөөн байна. Тэдэнэй харгын аюудга гэмтэһэн, 20-ниинь хутагаар хаджуулһан буудуулан, 15-ниинь эдеэнһээ санхатаһан (отравлени)

Республика дотор үнгэрэгшэ долоон хоног соо бүхыд 445 гэмтэ ябадал тохёолдоо. Эдэнэй 275 ушарта гэмтэд эли Энэнь 61,8 процент болоно.

Сэлэнгын аймагай Нур-Түхэм һууринда түрингөө үе хүбүүн нотагайнгаа 3 хүниие буудаад, тэрбедэжэ Мүнөө бэдэрэлгэ хэгдэнэ.

Республикын эдэб аймагуудта һогтуугаар үбгээе гү, архи ууһан хүнөө, сугажуудаг нүхэрөө алаһан Зэхэнэр

Урдахи долоон хоногто орходоо зониие хүндөөр гэмтээ хоёр дахин олошороо. 89,3 процент ушарта гэмтэд эли

Урда пнтийцын үдэшэ үзэгдөөгүй гэмтэ ябадалнууд Түрүүн ямаршые шалтагаангүйгөөр шабаар буудуулаа хүлөө отолууһан басаган БСМП-дэ оруулагдаба. Удаан баригдаа гэнэн мэдээсэл Октябрьска ОВД хээ. Хээ үнгэрһэн хойно баһа ямаршые шалтагаангүйгөөр нюр

буудууһан хүбүүн БСМП-дэ оробо. Мүрдэлгэ хэгдэнэ.

Хүйтэнэй буухада, малгай булаха ябадал олошорбо. Нэ энэ үеынхийһөө, мүнөө жээдэ малгай буляалга 1,5 дахин Иимэ гэмтэ ябадал олонхинь үдэшэлэн үүдхэгдэнэ. Бүхы нара соо 22 хүнэй малгай буляагдаһан байгаа һаа, нояб 19 үдэр соо аяар 74 хүн иимэ гэмтэ ябадалтай ушарба. һ үхибүүд, эхэнэрнүүд энэ талаар ехээр хохидодог байна. эдэниие һэримжэтэй ябахыень үшөө дахин һануулаа.

СПОРТ

ТОБШОХОНООР

ЛУР ХАРБАЛГА. һүүлэй жэлнүүдтэ Россин Федераци Америкын Холбоото Штадуудай спортсменүүдэй хо харилсаан улам үргэнөөр хүгжөөгдөжэ байна. Хоёр спортсменүүд эдэб зүйлнүүдээр харилсаа тогтоожо, хан мүрысөөнүүдые үнгэрэгдэг, хамтын һуралсал һорил болонхой. Россин болон Холбоото Штадуудай һур х федерацинуудай шийдхэбээр манай ороной суглуу командын гешүүд мүнөө США ошожо, номо годли бүтээд фирмын завдто гурбан нара соо хүдэлхэ зуураа, һорилто гараха байна. Улаан-Үдын гарнизонной -сэрэгэй алба уласхоорондын классай спортын мастер Валерий Лысенк суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, тиишэ Тэндэ һурша номо дархалагын технологи шудалжа гадна, США-гай бэлигтэй бэрхэ харбагшадтай хамта һори мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлхэ байна.

АРМРЕСТАЛИНГ. Спортын энэ зүйлөөр гэхэ гү, али гандааһа шүрбэһэ туршалгаар Сибирь болон Алас-Дун зонин кубогта хүртэхын түлөө мүрысөөн һаяхан Кр хотодо болобо. Шэтын, Улаан-Үдын, Красноярскын, А Новосибирскын, Тюмениин 70 гаран шандааһа шангатаһ байгаа. Манай республикын түлөөлэгшэ Александр Дули килограммай шэгнүүртэн соһоо онсо шалгаржа, зонин хүртөө. Улаан-Үдэ хотодо ажаһуудаг Юлия Пахомова 55 килограммай шэгнүүртэ мүрысэдэгшые һаа, эхэнэрнүүд соһоо абарга че нэрэ зэргэдэ хүртэһэниинь онсолон тэмдэглэлтэй. республикын түлөөлэгшэ январь һарын эхээр мүн лэ Кр хотодо үнгэрэгдэхэ абарга хүсэтэниие элирүүлхэ уласк нэгэдэхи мүрысөөндэ хабаадаха урыал абаба.

БАРИДААН. Дүрш буляалдалгын барилдаагаар уласк ехэ мүрысөөн һаяхан Турциин Анкара хотодо дүүрбэ Федерациин суглуулагдамал командын бүридэлдэ ору энэ мүрысөөндэ хабаадахада, яһала ехэ амжалта туйлаһа Жэшээнэ, Буряадай гүрэнэй университедэй оюутан, мастер Баатар Нимаев хоёрдохи, Зүүн Сибириин техно университедэй оюутан, спортын мастер Олег Болом медалар шагнагдаа.

Б-М.ЖИ

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правитель

Редакторай орлогшо С. Д. РИНЧИНОВ.

Манай адрес:

Газетэ хэблэлэй 2 хууданан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэһэг 4327. Хэблэлдэ тушаагдаһан саг 17.00.

Буряад Республикын республиканск типографида газетэ хэблэгдээ. Директорайнь телефон: 2-40-45. Б-0079-дэхи номертойгоор бүрихэдэ абтаһай. Заказ №236.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖЦГЖИТОВ Б-М Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., ШИНТАЕВ В. П. (хэблэлэй директор), ЦЫРЕНДОРЖИЕВ Ц.Б. (редактор), САМБЯЛОВА Т.В.

670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвилиин үйлэ, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.

Редакциин телефонууд: редакторай - 2-50-96, приёмный - 2-54-54, редакторай орлогшонорой - 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретариин - 2-50-52, секретариатай - 2-60-91, та нийтын-политическэ - 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социальнo-экономическа - 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмэй болон һургуулинуудай - (даагшань), 2-57-63, олонийтын хүдэлмэрийн ба мэдээсэлэй - 2-54-93, (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын - 2-67-81; корректорүүдэй - 2-33-61, компьютерна түбэй - 2-66-76; корреспондентнүүд: Агинскда - 3-42-19; Закаменскда - 30-61. "Бурятия" хэблэлэй телефонууд: директор - 2-49-94, бухгалтери - 2-23-67, вахта - 2-67-95, 2-67-05.